

בסוד עבדיך

דמית הדר כבוד הודך

בס"ד גליון כ"ו פרשת מסעי תשפ"ב ש"מעו דבר ה" הנושא: גלות השכינה והסנהדרין קודם חורבן

הפטרת פרשת מסעי

"שמעו דבר ה' .... היו אלוך יהודה" (ירמיהו ב' ד-כ"ח), והאשכנזים מדלגין עד "הלא מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה" (ג' ד), והספרדים מדלגין עד "אם תשוב ישראל .... ובו יתהללו" (ד' א-ב).

בהפטרה מבואר שהנביא ירמיהו בתוכחתו קובל בשם ה' על בני ישראל ועל אבותיהם, שהלכו אחרי ההבל ולא התבוננו שה' הוציאם ממצרים והולכום במדבר והביאם לארץ ישראל כדי לאכול פריה וטובה, והם השיבו רעה תחת טובה וטמאו את הארץ בע"ז ושמוה לתועבה.

והנביא קובל על מנהיגי העם "הכהנים לא אמרו איה ה'", וכן הסנהדרין והמלכים לא הכירו את ה', והנביאי השקר נבאו אחרי הבעל והטעו את ישראל אחרי הפסילים.

ואך גם לאחר שבעת צרתם הבטיחו ישראל לשוב אל ה', כיזבו בלשונם ולא קיימו את הבטחתם וסרו אחרי הפסילים שאין בהם תועלת, ועם ישראל שהם מגזע האבות הצדיקים, לא נהגו אפילו כפחותים שבאומות שלא המירו דתם אף שלא ראו מהם תועלת. ומה שישאל היתה לבו וארצם לשמה הוא מפני שעזבו את הדרך הישרה של ה'.

ושואל הנביא שעכשו שראיתם שהרעות שעשיתם מביאים עליכם היסורים והבטחתם לא לעזוב את ה' עוד, מה לכם שתשובו לבקש עזרת הגוים ולעבוד אלילים שונים, וכל זאת בהיותכם מגזע האבות ונהפכתם כסורי גפן נכריה. ומפני פשעי ישראל, נכתם עוונם ואינם למוחקו, והנביא מזהיר את ישראל שעתיד ליחרב הבית ויבואו עליהם פורענות, ואז נראה מה תועלת יש מלבקש מהאלילים שיושיעו אותם.

וחותמין ההפטרה בפסוק של נחמה, שה' אומר לישראל הרי כשהייתם צריכים למטר, קראתם לי אבי ואלופי מעודכם.

וכתב הלבוש (ארו"ח סי' תכ"ח סעי' ח'), שהוא מן הג' הפטרות שמפטרין קודם ט' באב, המדברים בפורעניות דירושלים.

גלות השכינה והסנהדרין

איתא בראש השנה (פ"א.): אמר רב יהודה בר אידי א"ר יוחנן עשר מסעות נסעה שכינה מקראי, וכנגדן גלתה סנהדרין מגמרא, עשר מסעות נסעה שכינה מקראי, מכפרת לכרוב, ומכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לגג, ומגג לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר להר, ומהר למדבר, וממדבר עלתה וישבה במקומה וכו', וכנגדן גלתה סנהדרין מגמרא, מלשכת הגזית לחנויות, ומחנויות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומבית שערים לציפורי, ומציפורי לטבריא, וטבריא עמוקה מכולן. ופי' רש"י "מלשכת הגזית לחנויות" חנויות עשו להם בהר הבית וישבו שם, לומר שלא דנו דיני נפשות, דחזו דנפישו רוצחים כדאמרינן בסנהדרין (מ"א.), וכל הנך גליות דסנהדרין דבית שני קאמר, ומסעות דשכינה בבית ראשון קאמר.

ואיתא בע"ז (נ"ח.): ארבעים שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות, למאי הלכתא וכו' אלא שלא דנו דיני נפשות, מ"ט כיון דחזו דנפישו להו רוצחין ולא יכלי למידן, אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו, דכתיב (שופטים י"ז י') "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא" מלמד שהמקום גורם. ופי' רש"י "כי היכי דלא ליחייבו" רוצחים קטלא, דאין דנין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר, אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה בישיבתה ובמקום המיוחד לה, והוא לשכת הגזית.

ובחידושי הגר"י"ז (עניי' סטטליל אות קכ"ח), ביאר שזה מה שהנביא תבע מהם (ירמיהו ב' ח' - מהפטרות השבוע) "הכהנים לא אמרו איה ה'", שהיו צריכים להתבונן ולחקור "איה ה'", שגלתה שכינה ממקום למקום עשר מסעות, ואין זה אלא על עזבם את תורת ואלה הלכו בדרכי, ולשוב אל ה' כדי שתחזור השכינה למקומה.

הנהגות בקריאת ההפטרה

מתורתו של הגאון הצדיק ר' שריה ב"ר בצלאל יעקב דבליצקי זצוק"ל נלביע ליל שבת פרשת מסעות מסעי - ב' אב תשע"ח

מעין החתימה סמוך לחתימה - כברכת ההפטרה

כתב בשו"ת משאת בנימין (פי' צ"ח), לענין ברכה אחרונה שבכרכת ההפטרה המתחלת "על התורה ועל העבודה", בסידורים שלנו אין כאן סמוך לחתימה מעין החתימה, ומעוה הוא דתלמוד ערוך הוא (פסחים קד.) ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין החתימה סמוך לחתימתו וכו', וכן משמע שם בפירוש"י ובתוס' וברא"ש שכל הכרכות צריך שיאמר סמוך לחתימתן מעין החתימה, וכן כתב נמו הטור (ארו"ח סי' נ"ט) בהדיא וכו', ולפיכך בכרכות "על התורה" צריך שיאמר סמוך לחתימה "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בא"י מקדש השבת", וכן ביו"ט צריך שיאמר "ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו בא"י מקדש ישראל והזמנים", וכו', ומ"ה כתוב במנהגים שבר"ה ויו"ב צריך לומר "ודברך אמת וקיים לעד" וכו'.

וכ"כ בסידור רבי שבת"י סופר בכרכת ההפטרה שבכת "ושבת קדשך וכו', וכן הוא הנכון כדי לומר מעין החתימה סמוך לחתימה וכו', וכ"כ בעולת שבת (פי' רפ"ד ס"ק ג.).

אולם המגן אברהם (פי' רפ"ד ס"ק ז'), כתב המשאת בנימין צריך שיאמר סמוך לחתימה מעין החתימה, לכן יאמר "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בא"י מקדש השבת" וה"ה בכל יו"ט עכ"ל, וקשה לשנות ולשבש כל הנוסחאות, בא וראה כמה נדהק הטור (פי' ר"ח) במו"ש "תמיד ימלך עלינו לעולם ועד בא"י המעריב עריבים" וגם ברמב"ם כנוסח שלנו, גם בכרכת המזון אומרים "יתברך שמוך בפי כל חי תמיד לעולם ועד בא"י על הארץ ועל המזון" דכיון דאומרים יתברך הוי מעין החתימה שפיר.

וכן נהג הגרש"ד זצוק"ל, לומר בכרכות ההפטרה "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בא"י מקדש השבת", וביו"ט "ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו בא"י מקדש ישראל והזמנים", וכדעת המשאת בנימין ודלא כהמג"א.

ואמר שזה המעם שבראש השנה אנו אומרים בתפילה ובקידוש וכברכת ההפטרה "ודברך אמת וקיים לעד", וביום הכיפורים אומרים כן רק בכרכת ההפטרה ולא בתפילה, וכדי שיהיה מעין החתימה סמוך לחתימה וכדברי המשאת בנימין, (ובקובץ ננסת הגדולה (ח"ג עמ' 61) הביא בשם האדר"ת מעם אחר לזה).

פגמו של ראשון - בספרי הנביאים

פעם א' בהג' השבועות כשרצו לקרוא בהפטרה לא מצאו הספר הזקאל, והוציאו הספר הישן (עם עמוד א' בלבד) ופתחוהו, וקודם שהתחיל הכרבה הגיעו להחזיר הנביא החדש, ואמר שיקראו בספר הישן דגם בספרי נביאים יש לחשוש לפגמו של ראשון וכמו בס"ת, כמבואר ברמ"א (ארו"ח סי' קמ"ט סעי' ד') ובסידור יעב"ץ (ריש הל' קה"ת).

הגורל ביוהכ"פ על שני השעירים

איתא ביומא (ל"ט.): ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין, מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל וכו', ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין.

וכתב החיד"א (חומת אבן - הפטרת מסעי), הנה זה שארבעים שנה קודם חורבן הבית גורל יוהכ"פ היה עולה בקביעות בשמאלו של כהן גדול, להורות כי ריב לה' עם עמו, והשמאל הרומז על מידת הדין גובר על הימין המורה על מידת הרחמים בגלל עונותיהם של ישראל, ולכן ירמיהו הנביא הוכיח את ישראל "הכהנים לא אמרו איה ה'", והיינו שהכהנים הגדולים שעשו את הגורלות ביוהכ"פ לא שמו על לב "איה ה'", כלומר איה מקומו של הגורל עליו היה הכתוב "להשם", שהרי בימי שמעון הצדיק כשעשו רצונו של מקום, היה עולה הגורל לה' תמיד בימין ומדוע כעת עולה הוא בשמאל, וזה הרי מורה על כעסו של הקב"ה ותביעת דינו, וכי צריכים לתקן את המעשים ולשוב בתשובה שלימה, (וכע"ז מובא בשם מהרי"ד מבעלז).

גורל לה' בימין - כשישראל בתכלית השלימות

איתא בתוספתא (יומא פ"ב ה"ט), טרף בקלפי וכו' אם בימינו עלה היו כל ישראל שמחין ואם בשמאלו עלה היו שמחין. וכ"כ רש"י (יומא לט. ד"ה דלא ניכיון) לפי שהוא סימן יפה כשהוא עולה בימין.¹

ובסדר העבודה "אתה כוננת" טרף בקלפי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת גוֹרְלֵי יְמִין פְּשָׁהוּא שְׁלָשׁ שִׁם יִתְּנָהוּ עַל הַשְּׁעִיר. והקשה הבית יוסף (סי' תרכ"א ד'), שהרי לא

היה תמיד עולה בימיו, אלא פעמים בימיו פעמים בשמאל, ותירץ שהכונה כשישראל היו בתכלית השלימות שאז היה עולה תמיד בימיו.²

שעיר המשתלח - מחמת קדושת המקדש

כתבו התנאים ישנים (יומא מד.) בשם ה"ר חיים, דמה דבעינן לילפוטא "המדבר המדבר המדבר" לרבות נוב וגבעון ושילה ובית עולמים לשילוח השעיר, משום דתלוי בקדושת המקום, וכמו הנכנס למקדש בטומאה וכן קרקע המשכן דסוטה דלא ילפינן מקדש ממשכן, לפי שתלוי בקדושת המקום, משא"כ פסול לויים בשנים ושחיטת שלמים קודם פתיחת דלתות ההיכל, א"צ קרא לרבווי, לפי שאינו תלוי בקדושת המקום.

ומדבריו מבואר שחובת שילוח השעיר תלוי בקדושת המקום, ולכן בנבוג גבעון ושילה נחסרה בקדושתם, אי לאו דנותרו מקרא לא נצטוו בשילוח השעיר.³

ועל פי זה ניתן להבין שדרגת כפרת השעיר הוא לפי דרגת הקדושה שבמקדש, ולכן ארבעים שנה קודם החורבן שהשכינה והסנהדרין גלו ממקומם ונחסרה קדושת המקום, ממילא נתחסר גם בכפרת השעיר.

שעיר לעזאזל - להינצל מחרב והרג

כתב בפ"י הרא"ש (אחרי מות ט"ז ח), ואני שמעתי חידוש נאה למה ציוה הקב"ה שיהיו מוליכין אותו לארץ גזירה יותר ממקום אחר, והטעם כדי לכפר על הולכי דרכים שאינם מביאים קרבנות לכפר על נפשם, לכך אמרה תורה להוליך אותו אל ארץ גזירה אל מקום המדבר ומתכפרים בשעיר המשתלח לעזאזל, והוא לעזאזל רצה לומר לכוכב מאדים, שמגן גבורתו מאדם שהוא אחד מהמשרתים זה עולם השפל, וזה כוכב מאדים גורם מכת חרב והרג, לפי שינצלו הולכי דרכים ממיתת חרב והרג בלא עדים ולא יצטרכו לעגלה ערופה, לכך אמרה תורה ליתן השוחד לזה הכוכב שלא יכה אותנו שלא יהי גורם דבר כזה.

הכהנים לא אמרו איה ה'

ולפי זה י"ל שמה שארבעים שנה קודם החורבן גלו השכינה והסנהדרין מהמקדש הוא משום שהגורל עלה בשמאל, שהרי כשהיו ישראל בתכלית השלימות עלה הגורל בימיו, ואז השעיר לה' הגיע לפני ולפנים והשעיר לעזאזל שעלה בשמאל הלך אל כוכב מאדים, ועי"ז ניצלו מחרב והרג ולא הוצרכו לעגלה ערופה, אולם ארבעים שנה קודם החורבן כשהיו ישראל בשפלות עלה הגורל בשמאל, ולא היה להם הריצוי והשלימות ונחסרה להם מכפרת שעיר המשתלח, ומשום כך לא ניצלו מחרב והרג כדבעי, והיינו מה שראו הסנהדרין שנתרבו הרוצחים וגלו מלשכת הגזית כדי שלא לדון דיני נפשות, שמחמת שלא נתרצו בשעיר לעזאזל נתרבה שליטת כוכב מאדים ולא היה להם שמירה מהרוצחים והוצרכו להביא עגלה ערופה,⁴ ועל כן גלו השכינה והסנהדרין מהמקדש.⁵

ונמצא שב' הכהנים ב"הכהנים לא אמרו איה ה" עולין בקנה א', שביאורו של החיד"א "הכהנים לא אמרו איה ה" - שלא התבוננו במה שהגורל לה' לא עלה בימיו, ומחמת כן גלו הסנהדרין מלשכת הגזית, ולכן "הכהנים לא אמרו איה ה", וכביאורו של הגר"י - שלא שמו על לב מה שהשכינה והסנהדרין גלו מהמקדש.

בנביא האמת וצ"ק

הסבר מנהגי הפטרות ע"פ ההלכה

הפטרות שמעו - היא השניה מתלתא דפורענותא דתיקן רב כהנא (בפסיקתא דרב כהנא), ובפסיקתא יש פוסקא שלימה וגדולה על כל הפטרה מסדר דש"ח נ"ז א"ר ש"ד (שהם תלתא דפורענותא ז' דנחמא וז' דתיובתא), שרורה ההפטרות בהרבה פנים, והוא מועיל לקיים עיקר תכלית הפטרות אלו לשים הדברים על ליבנו. (ובמדרש אגדה דורש ומקשר הפטרה "שמעו" לפרשת מסעי). ויש להתבונן בהתקנה היחידה מנינא שתקנו חז"ל לבין המצרים, הוא תלתא דפורענותא לקבל מוסר ה' להיטיב דרכינו, ובודאי שהקריאה צריכה להיות בשימת לב לקיים תננת חז"ל כדניה.

סדר תלתא דפורענותא - הפטרות שמעו בשבוע חי - ומה שנבחרה נבואה זו טפי משאר נבואות הפורעניות, הנה הלבוש (ס"י תכ"ח) ביאר הא דתלתא דפורענותא הם מירמיה וישעיה משום דעיקר הנביאים על החורבן הם מישעיה וירמיה, ומקדימין נבואת ירמיה לישעיה אף שהיה אחריו, משום דרוצין להפטיר בנבואת ישעיה ותוכחותיו בפרשת דברים דמי לנבואת משה ותוכחותיו, ועוד דקאמרינן שישעיה "איכה היתה לנונה" דומיא דמשה שאמר "איכה אשא לבדי" עכ"ד. ולפי דבריו צ"ל לכאורה דקורין בתחילת נבואת ירמיה לפי הסדר, הפטרה "דבר"י היא הנבואה הראשונה דירמיה והפטרות "שמעו" היא הנבואה השניה, ואח"כ כפי דברים קורין נבואה ראשונה של ישעיה. אמנם צ"ע במש"כ דישעיה וירמיה הם עיקר נביאי החורבן, דהא ישעיה כולה נחמה כמבואר בב"ב (יד:) ויש בו רק כמה נבואות בודדות של פורעניות, ואילו יחזקאל חציו פורענות כמבואר שם בגמ', ומיירי על חורבן בית המקדש ומאי גרע מישעיה, ואולי כוונתו דתוך נבואות הנחמה דישעיה של הרבה מתיאור קושי הגלות, ואכתי צ"ע.

ולכאורה לולא דבריו היה נראה ע"פ דרכו, דבאמת ירמיה הוא נביא החורבן וכמ"ש חז"ל דכולו פורעניות, ונקרא שמו ירמיה ע"ש שבמיני תורוממה מידת הדין ונעשה בית המקדש ארימון (חורבה), כמ"ש חז"ל בפסיקתא "דברי ירמיהו", ולכן כל הפטרות החורבן עם הפטרות ת"ב הם מימיה, מלבד שבת חזון דמפטירין "איכה היתה לנונה" דדמי ל"איכה אשור לבדי".

ויש להוסיף דיתכן ששייך הפטרה "שמעו" דוקא לשבוע זה, ע"פ המבואר בלבוש דג' דפורענותא הם כנגד ג' שבועות דבין המצרים, ור"ח אב חל בשבוע השני של בין המצרים (לפני הפטרה זו או לאחריה), וכתיב בהפטרות זו (ב' כ"ד) "בחדשה ימצאנוה", ופ"י רש"י ע"פ חז"ל דהפרא רץ וא"א להשיגו והצידים ממתניין לחודש אחד בשנה שהיו הוא יבשל ואז הוא נתפס, וכל ישראל נתפסין בחודש אב רח"ל. (ויש להוסיף לפיכך ששבו ישראל מועד חזרת השפעת אותו מועד, וכן בכל ת"ב מתחדש החורבן, וכן הדינים הנוהגים בסעודה המפסקת הם כמי שמתו מוטל לפניו, ובת"ב כאבילות, ובמנחה אומרים "נחם" ששפך חמתו על עצים ואבנים וכו', והכל על דעת מה דאמרו חז"ל דכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימי כאלו נחרב בימיו, ולכן גם בסדר הפטרות ההפטרות הראשונה היא אזהרה כללית שהחורבן מתקרב, ושניה מפרטת חטאי ישראל וריחוקם, ושלישית מתארת גם הפורעניות "ונותרה בת ציון כסוכה בכרם וגו", והפטרות ת"ב כמו הפורעניות ואחריה "עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו", ולאחר מכן הקב"ה מנחם אותנו בו' דנחמא).

סיום בפסוקי נחמה - והנה הפטרה מסיימת בפורעניות, וכדי לסיים בדבר טוב מדלגין, ומנהג האשכנזים לדלג לפסוק הטוב בסמוך ביותר (ג' ד') "הלא מעתה קראת אבי", אבל הספרדים מדלגין עד (ד' א'-ב') "אם תשוב ישראל". והא דלא סגי להו בקרא ד"הלא מעתה" דרש"י והרד"ק פירשו דגם פסוק זה הוא תוכחה, דהלא מעתה היה לך לקרוא לי אבי ואלוף נעורי ולא עשית כן, ובאמת בטעם מנהג האשכנזים צ"ל דמ"מ עצם התיבות הם דבר טוב כל דהו שהקב"ה רוצה בתשובת ישראל, או דהיינו כפירוש המצודות דוד (שליקט פירושי הראשונים) דכוונת הפסוק שבזמן שלא היו גשמים היו מתפללים לה' וקוראים לו אלוף נעורי וכע"ז במלבי"ם. ואמנם למנהג הספרדים יש לעיין בהא דלא מסיימין בכמה פסוקי נחמה דיש בהמשך פרק ג' "שוכו בנים שוכבים וגו' הנוו אתנו לך וגו", ושמו רצו לסיים בברכה הפרשה, (ובגמרא באשכנזי ע"י חלוקת ע"י הלויים (קדר), וע"ז מסיימם בברכה "והתברכו בו גוים ובו יתהללו", ומקור מנהגים אלו לא מצאתי כעת רק בסידור עץ חיים לראשונים, שכתב שמסיימין הפטרה "והתברכו בו גוים", ומסתברא דהכוונה ע"י דילוג וכמנהג הספרדים.

אמנם באבודרהם מבואר להדיא דמסיימין בפורעניות ד"היו אלו קיץ יהודה", ונראה דאף דבשאר הפטרות גם לאבודרהם מסיימין בדבר טוב כהפטרות צו וכדומה, הכא שאני דתלתא דפורענותא הם תוכחות, וכעין הא דמבואר בגמ' לענין שירת האזינו דפוסק בהזיו"ל ש"י, ופ"י הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"ה) דאף דבכל מקום מסיימם בדבר טוב, מ"מ לא שני שהם תוכחות להוכיח ישראל בשוכו, וה"ל תלתא דפורענותא (ורק דבהפטרות א' וג' דפורענותא נגמר הענין בנחמה ולכן מסיימין כה אבל אינו חיוב).

הפטרות לפרשת מסעי - הרמב"ם בסדר הפטרות (סו"ס אהבה), הביא הפטרה אחרת לפרשת מסעי ביהושע (י"ט נ"א - כ"א ג'), דמיירי בערי מקלט מענין הפרשה, וסוף הפטרה מיירי בנתינת ערי הלויים כגפרשה, ותחילת הפטרה שהנשיאים הנחילו לישאול נחלתם כמו שנצטוו בפרשה, (ובגמרא באשכנזי ע"י חלוקת ע"י הלויים פחות מכ"א פסוקים, וצ"ל כמוש"נ בכמה דוכתי דכיון דכבר סליק ענינא דערי מקלט אין חיסרון במה שמתחיל ענין אחר בלא לסיימו, או דחשבין ליה כסליק ענינא כיון שמסיימין שנתנו ישראל ללויים הערים שנתחייבו, ופירוט הערים שוכו הלויים בגורל דכתיב שם אח"כ, הוא רק גורל לחלוק הערים בין הלויים עצמם, ואינו שייך לנתינת ישראל אותם, וצ"ע בזה).

תשלומין כששכחו "דברי ירמיהו" - כתב המגן אברהם (ס"י תכ"ח ס"ק ט') בשם שו"ת צמח צדק (ס"י ק"י) והובא במשנ"ב (ס"ק כ"ב), דאם שכחו "דברי ירמיהו" ישלמיהו בשבת שניה יחד עם "שמעו" כיון שהם סמוכים זה לזה. ולכאורה היה דבריו חידוש, דהנה יש לחקור בין תלתא דפורענותא אם הוא דין לקרוא הפסוקים של הפטרות אלו קודם ת"ב, או שהוא דין להפטיר ג' פעמים בפורענות. ולכאורה היה נראה שכל הענין הוא להפטיר ג' פעמים (דודאי לכתחילה אינו יכול לחבר שלשתם בפעם א'), אבל אם שכחו אין ענין לחבר הפטרות, וחזינו מדברי הצמח צדק דיש דין בעצם קריאת פסוקים אלו. ובאמת לכאורה איכא בזה גם נפקא מיניה הפוכה - באופן שיקראו פורענות אחרת, דאי נימא דיסוד הדין הוא לקרוא ג' פעמים בפורענות היה מקום לומר דיצאו בדיעבד, אבל אי יסוד הדין לקרוא פסוקים אלו מסתבר דלא יצאו, דאין כאן קיום של יסוד ההקנה.

הפטרות בין המצרים כשיבנה ביהמ"ק - אם נזכה לגאולה לפני שבת, יתכן שיקראו הפטרות המוזכרות ברמב"ם מענין הפרשה, ולפי מה שידוע מהחמת סופר דכל בין המצרים יהיו כמועד, י"ל דיפטירו בנחמות "שמחתיני כימות עניתנו" במהרה בימינו אמן.

נתרם ע"י הרב אברהם מנחם לוי שליט"א לזכות בנו הבר מצוה אלחנן נ"י
שיזכה לגדול בתורה ויראת שמים - וירוו ממנו הוריו ומוריו רוב נחת דקדושה